

ACADEMIA ROMÂNĂ

14 iunie 2025

Virgil Nemoianu – *In memoriam*

12 martie 1940 – 6 iunie 2025

S-a stins de curând la Bethesda (Maryland) Virgil Nemoianu, fost profesor la mai multe universități din România, Anglia, Olanda și SUA (în special la Catholic University of America, unde a fost de la un timp titularul simultan al unor catedre de literatură comparată și de filosofie), lider academic internațional în domeniul literaturii comparate, autor prolific și influent, membru de onoare al Academiei Române din 2015. Cum toate informațiile brute despre viața și opera sa pot fi găsite în diverse forme în spațiul virtual, reținem aici doar câteva note sintetice.

Virgil Nemoianu a fost una din figurile esențiale și exponențiale ale culturii române înalte de după Al Doilea Război Mondial. Pe de o parte, a atins vârful paradigmei naționale, renăscută după stalinism grație supraviețuitorilor acelei lumi tragice trecute prin tragedia simetrică. Pe de altă parte, alegând exilul fără întoarcere după o perioadă scurtă de dus-întors, și-a atins apogeul și s-a integrat în paradigma universală prin fuziunea – originală, critică, fără concesii ideologice ori manevre ipocrite și oportuniste – a tot ce știa de aici cu tot ce a învățat în străinătate. Succesul acestei fuziuni a fost asigurat de plasarea voluntară a lui Nemoianu în orizontul mării tradiții europene – așa cum era ea cândva cultivată în cultura preponderent germanofonă a Europei Centrale. Raporturile sale strânse cu Cercul Literar de la Sibiu i-au facilitat formarea și înscrierea în această genealogie simbolică. S-ar putea spune și că „nostalgia originilor” sale bănățene (e vorba de Banatul urban, cosmopolit, habsburgic, vital pentru construcția României Mari). Dar Nemoianu, deschis către multe alte orizonturi și trăind până mai ieri în contextul derivei științelor umane și sociale, a dat ceea ce numai el putea, și anume o gândire critică vie, deopotrivă aulică și rebelă, erudită și iconoclastă, „ospitalieră” (așa cum cerea el oricărui canon) și idiosincronică. Din acest motiv, opera lui își mai așteaptă cititorii ideali, cu toate că unele dintre contribuțiile sale au fost studiate atent, discutate competent și fructificate în cercetările altora, în străinătate și la noi.

Pentru a da numai un singur exemplu: gândirea și atitudinea lui conservatoare, spre care îl îndreptau deopotrivă firea, formația, reflecția și rezistența la vulgaritate, semidoctism, secularism militant și toți avatarii corectitudinii politice (în special de stânga). O asemenea poziționare dificilă (mai ales în deceniile din urmă) îl singularizează pe Nemoianu printre emigranții intelectuali est-central-europeni, între care unii porniseră din stânga (asumată tactic, mimetică sau veritabilă) sau au ajuns acolo (de multe ori doar în public, dar ratându-și astfel opera) în urma presiunii crescânde a mediului în care voiau să se integreze. La Nemoianu, care venea dintr-o țară majoritar creștin-ortodoxă, apropierea teologico-politică de catolicism (dar nu fără a specula pe tema unui liberalism după Bizanț, cum i-a sugerat cineva) ar merita în sine un studiu sistematic. Din acesta ar putea apărea idei utile tuturor direcțiilor și orientărilor implicate, unele altminteri deja emise, dar din păcate căzute în domeniul *secundarului* (conceptul-cheie al lui Nemoianu).

ACADEMIA ROMÂNĂ

Nemoianu a fost un inegalabil profesor, administrator și lider academic, mentor, promotor și prieten. Să sperăm că memoriile și mărturiile celor care au avut șansa unor întâlniri formative și/sau colegiale cu el vor întregi un portret și așa uimitor. Fiindcă am putea reconstitui astfel mai multe parcursuri umane și profesionale, am putea înțelege mai bine cum a funcționat *instituția* Virgil Nemoianu.

Portretul cel mai complet și competent al acestui om excepțional ar putea fi probabil întreprins de un român (sau de mai mulți), care ar avea avantajul de a putea aborda formarea, creația și evoluția lui Virgil Nemoianu în toate fazele: până la prima ieșire din țară, în perioada „navetei”, în exil și după 1990, când exilații devin emigranți, iar unii dintre ei – între care și Nemoianu – au fost simultan prezenți *acolo* și *aici*, fiind angajați într-un intens proces de mediere și negociere interculturală.

Cititorul român are la dispoziție o serie de autor Virgil Nemoianu apărută în condiții excelente la Editura Spandugino, care include o selecție reprezentativă dintr-o operă vastă și polimorfă, un fel de nucleu canonic definit chiar de marele cărturar. Iată un extras din descrierea seriei dată de editură: „literatură română, literatură engleză, literatură americană, Romantism european, raportul literaturii cu celelalte arte și cu știința, raportul dintre artă și societate, Postmodernism, importanța Religiei și a Tradiției, natura și destinul canonului cultural”. Trebuie adăugate în eventuala continuare a seriei, pe lângă alte domenii, între care filosofia politică propriu-zisă, dimensiunile autobiografice, memorialistice, politico-ideologice și civice, prezente în lucrări cu teme, lungimi și discursuri diverse, de la notele de călătorie și paginile confesive ori de roman la publicistică, interviuri și cărțile de convorbiri cu Robert Lazu (prin e-mail) și Sorin Antohi (față către față, la Berlin). Să sperăm și că măcar o selecție din vasta și substanțiala corespondență a lui Virgil Nemoianu va fi publicată în viitorul apropiat, pentru a aduce mai aproape de noi, dincolo de detaliile particulare, moștenirea acestui om și autor de mare cuprindere, remarcabilă originalitate, admirabilă profunzime, înălțător idealism și unică forță de iradiere. *Traversarea cortinei* (1994), cartea de corespondență cu I.D. Sîrbu, ne dă o idee despre toate acestea și ne îndeamnă să așteptăm și mai mult.

Secția de literatură și filologie a Academiei Române